

СХВАЛЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 2024 р. №

КОНЦЕПЦІЯ
Державної цільової програми підтримки підприємств, що впроваджують
найкращі доступні технології та методи управління
на період до 2030 року

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Вплив промислового забруднення на навколишнє природне середовище в Україні невіддільно зростає, що призводить до масштабних негативних наслідків. Забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунтів, а також виснаження природних ресурсів не лише загрожують екологічній безпеці, але й становлять серйозну загрозу здоров'ю населення та економічній стабільності країни. Ці проблеми вже набули системного характеру і потребують негайних рішень.

Конституція України закріплює право кожного громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а також на відшкодування шкоди, завданої порушенням цього права. Держава зобов'язана забезпечувати екологічну безпеку, підтримувати екологічну рівновагу та зберігати генофонд українського народу. Однак, попри конституційні гарантії, реальна ситуація залишається складною. Забрудненість атмосферного повітря, незаконна вирубка лісів, виснаження вододжерел та погіршення якості земельних ресурсів свідчать про те, що забезпечення екологічної безпеки ще далеке від ідеалу.

Важливим аспектом захисту довкілля є забезпечення балансу між економічними інтересами та екологічними вимогами. Стаття 41 Конституції України зазначає, що використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі. Це положення підтверджує необхідність відповідального природокористування, що особливо актуально в умовах інтенсивного економічного розвитку та урбанізації.

На державному рівні вже зроблено кроки до покращення екологічної ситуації, зокрема Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджено Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII, які визначають основні напрямки та завдання для збереження довкілля і передбачають впровадження екосистемного підходу в галузеву політику. Особлива увага приділяється удосконаленню інтегрованого екологічного управління, що має на меті створення безпечного середовища для населення. Важливою складовою є просування «зеленої»

УВ
Міндовкілля
№25/1-14/14829-24 від 12.11.2024
КЕП: Гринчук С. В. 12.11.2024 11:56
3FAA9288358EC0030400000E1FC3400A1EFD800
Сертифікат дійсний з 13.09.2024 00:00 до 12.09.2026
23:59

економіки, яка враховує інтереси довкілля та майбутніх поколінь, що дозволить досягти сталого розвитку країни та знизити екологічні ризики.

З моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейський Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року №1678-VII, Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати в українське законодавство положення Директиви Європейського Парламенту та Ради 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю) (далі – Директива), ключовим компонентом якої є використання найкращих доступних технологій та методів управління (далі – НДТМ) для скорочення викидів від великих промислових установок.

Україна багато років напрацьовувала шляхи імплементації Директиви, і як результат Верховною Радою України 16 липня 2024 року прийнято Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (далі – Закон), який впроваджує інтегровані підходи у питаннях дозвільної діяльності та контролю промислового забруднення на основі застосування НДТМ згідно з Директивою.

Прийняття Закону дало змогу повноцінно запустити реформу запобігання промислового забрудненню та відповідно розпочати поступовий перехід підприємств на європейські стандарти відповідно до НДТМ.

Важливою особливістю Закону є встановлення обов'язковості застосування висновків НДТМ суб'єктами господарювання, які провадять види діяльності, визначені у додатку до Закону і досягнення встановлених відповідно до них гранично допустимих викидів.

В Європейському Союзі вимога щодо впровадження НДТМ для промисловості застосовується ще з 1996 року.

Європейський досвід показує, що економічний розвиток та скорочення промислового забруднення можуть йти пліч-о-пліч. Директива, яка ґрунтується на НДТМ, забезпечує високий рівень захисту здоров'я людей і навколишнього природного середовища та показала свою високу ефективність на практиці.

Це той ефект, який необхідно досягти в Україні – під час повоєнного відновлення промисловості та економіки без зростання викидів забруднюючих речовин та парникових газів.

Економічне обґрунтування боротьби із забрудненням навколишнього природного середовища очевидне, і вигоди для суспільства набагато переважають витрати, так само, як витрати за бездіяльність значно переважають вартість зменшення промислового забруднення.

Нажаль внаслідок воєнних дій велика кількість промислових об'єктів на території України пошкоджена або зруйнована, і буде потребувати модернізації або відновлення у післявоєнний час.

Безумовно, їх відбудова повинна відбуватись виключно з впровадженням НДТМ.

Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом

Промислове забруднення викидами забруднюючих речовин є однією з найбільших екологічних проблем сучасного світу. Ця проблема має глибокі корені, пов'язані з технологічним прогресом, економічними інтересами, а також соціальними і політичними факторами, що впливають на регулювання промисловості.

Першою і найважливішою причиною промислового забруднення є інтенсивний розвиток промислового виробництва. Розвиток виробництва та використання підприємствами викопних видів палива та нафти для виробництва енергії, призвело до значного збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Другою важливою причиною є глобалізація та розвиток світової економіки. Промислові підприємства в багатьох країнах прагнуть до максимізації прибутків, і для цього вони намагаються мінімізувати виробничі витрати, що часто призводить до нехтування екологічними нормативами. В умовах глобальної конкуренції країни з менш жорстким екологічним законодавством стають привабливими для інвесторів, оскільки виробництво там є дешевшим. У результаті, підприємства, що працюють у таких країнах, часто вдаються до застарілих та небезпечних для навколишнього природного середовища технологій, які сприяють посиленню його забруднення.

Третьою причиною є недосконала екологічна політика та слабке правове регулювання. У багатьох країнах, особливо в тих, що розвиваються, законодавство, яке регулює рівень промислових викидів, або недостатньо суворе, або не виконуються належним чином. Відсутність ефективного контролю за викидами і слабка екологічна свідомість громадян роблять проблему ще серйознішою. Навіть у тих країнах, де існують достатньо розвинене екологічне законодавство, великий бізнес нерідко знаходить способи уникнути дотримання екологічних норм, використовуючи прогалини в законодавстві або корупційні схеми.

Четверта причина пов'язана з технічними обмеженнями. Багато підприємств використовують застаріле обладнання та технології, що не відповідають сучасним екологічним нормативам. Модернізація виробництва вимагає значних фінансових інвестицій, що часто є недоступним для підприємств або не є пріоритетом для них. Як наслідок, підприємства із застарілим обладнанням продовжують працювати та викидають в атмосферне повітря значні обсяги викидів забруднюючих речовин.

П'ята причина, яка сприяє поширенню промислового забруднення, це недооцінка довгострокових наслідків забруднення. Багато підприємств орієнтуються на короткострокові фінансові результати, не беручи до уваги можливі довгострокові екологічні наслідки своєї діяльності. Відсутність усвідомлення цих наслідків призводить до того, що керівники підприємств не вживають заходів для зменшення небезпечних викидів, оскільки вважають їх малозначущими або не вигідними з економічної точки зору.

Таким чином, проблема промислового забруднення є складним явищем, що виникає через поєднання економічних, соціальних, політичних і технічних чинників. Для її вирішення необхідно впроваджувати більш жорсткі екологічні нормативи, розвивати технології очищення викидів, використовувати НДТМ, а також підвищувати екологічну свідомість серед суб'єктів господарювання.

Україна за техногенним навантаженням на навколишнє природне середовище у 4-5 разів перевищує аналогічний показник розвинутих країн. Енергомісткість валового національного продукту в Україні вища у 10 разів, а ресурсоемність кінцевого національного продукту у 3 рази перевищує світовий рівень.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO) – щороку близько 7 мільйонів смертей пов'язані з впливом забруднення атмосферного повітря. Саме тому необхідно впроваджувати заходи для запобігання та зменшення забруднення повітря, зокрема і НДТМ.

Прийняття Державної цільової програми підтримки підприємств, що впроваджують найкращі доступні технології та методи управління (далі – Програма) є критично важливим кроком для зменшення негативного впливу промисловості на навколишнє природне середовище, а також для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Сучасні екологічні проблеми, такі як зміна клімату, забруднення атмосферного повітря та води, вимагають від промислових підприємств переходу на екологічно чисті та енергоефективні технології. Однак, цей процес часто є дорогим і складним для багатьох підприємств.

Підтримка з боку держави є необхідною для стимулювання підприємств до впровадження НДТМ. Програма може передбачати фінансову допомогу у формі пільгових кредитів або грантів для модернізації обладнання та впровадження екологічно чистих технологій. Це сприятиме підвищенню енергоефективності виробничих процесів, зменшенню обсягів викидів забруднюючих речовин та раціональному використанню ресурсів.

Окремо варто зазначити, що впровадження НДТМ дозволить підприємствам відповідати міжнародним екологічним нормативам, що є надзвичайно важливим для експорту продукції на глобальні ринки. Це не лише

підвищить репутацію українського бізнесу на міжнародній арені, але й забезпечить доступ до нових ринків та інвесторів.

Загалом, державна підтримка є ключовим фактором, який сприятиме як екологічній стабільності, так і економічному зростанню. Програма допоможе підприємствам здійснити необхідні кроки для забезпечення стійкого розвитку, зменшення їхнього впливу на навколишнє природне середовище та зміцнення позицій України на світовій економічній арені.

Мета Програми

Метою Програми є сприяння підвищенню конкурентоспроможності підприємств, зменшенню негативного впливу на навколишнє природне середовище, енергоефективності та сталому розвитку через впровадження НДТМ.

Програма покликана стимулювати постійне зменшення промислового забруднення підприємствами та заохочувати їх до впровадження НДТМ відповідно до Закону.

Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів

Проблема впровадження НДТМ на підприємствах є комплексною та багатовекторною, що вимагає всебічного підходу до вирішення. Зважаючи на це, важливо провести порівняльний аналіз різних можливих варіантів для визначення оптимального, який буде ефективний як з екологічної, так і з економічної точок зору.

Звичайно, якщо брати до уваги європейський досвід екологічної модернізації підприємств, то він почався набагато раніше за прийняття Директиви. Наприклад, завдяки впровадженню НДТМ з 2004 по 2022 рік великі спальувальні установки в ЄС зменшили викиди діоксиду сірки і пилу на 92%, а діоксиду азоту на 70%. Причому таке скорочення викидів було досягнуто одночасно з економічним зростанням.

Важливим для України є європейський досвід фінансування екологічної модернізації підприємств, оскільки крім власних ресурсів підприємств та кредитних коштів, фінансування впровадження НДТМ можна було отримати з різноманітних фондів ЄС, а також національних фондів країн ЄС.

Нижче буде розглянуто декілька варіантів розв'язання цієї проблеми та визначено оптимальний варіант.

Першим варіантом є надання фінансової підтримки підприємствам для впровадження НДТМ. Така підтримка може здійснюватися у формі грантів,

пільгових кредитів або податкових пільг для підприємств, які інвестують в НДТМ. Це дозволить суттєво знизити витрати підприємств на модернізацію та перехід на нові технології.

Перевагами зазначеного варіанта є:

зниження фінансового навантаження на підприємства, особливо для малого та середнього бізнесу;

стимулювання підприємств до модернізації виробничих процесів, що покращить їх ефективність та знизить рівень викидів забруднюючих речовин;

прямий вплив на швидкість впровадження нових технологій, оскільки підприємства отримають необхідні ресурси для змін.

Недоліками зазначеного варіанта є:

витрати з державного бюджету, які можуть бути важкими для виконання в умовах економічних обмежень;

можливі труднощі з розподілом ресурсів та контролем за їх ефективним використанням.

відсутність гарантій, що всі підприємства, які отримають фінансову підтримку, будуть використовувати її за призначенням.

Другий варіант передбачає зміну законодавства з метою стимулювання підприємств до впровадження НДТМ. Це може бути введення нових та перегляд чинних екологічних нормативів, а також надання податкових та митних пільг для впровадження операторами установок НДТМ.

Перевагами зазначеного варіанта є:

створення чітких вимог і стимулів для підприємств, які можуть прискорити процес впровадження НДТМ;

можливість зменшити кількість бюрократичних перешкод для підприємств, що дозволить швидше впроваджувати нові технології;

у довготривалій перспективі законодавчі зміни можуть призвести до системного підвищення ефективності виробництва та зростання кількості модернізованих підприємств.

Недоліками зазначеного варіанта є:

законодавчі зміни вимагають тривалого часу для їх розробки та впровадження, що може відтермінувати отримання результатів;

підприємства можуть зіткнутися з труднощами у виконанні нових вимог через високі витрати на модернізацію.

Кожен із варіантів має свої переваги та недоліки, тому оптимальним є комплексний підхід, який об'єднує елементи всіх варіантів (фінансової підтримки та законодавчих змін). Важливо забезпечити фінансову підтримку у вигляді грантів, пільгових кредитів, яка дозволить підприємствам суттєво

знизити витрати на модернізацію та використовувати ресурси максимально ефективно.

Законодавчі та нормативні зміни також є необхідним елементом, оскільки вони створюють загальні правила гри для всіх підприємств та встановлюють екологічні нормативи. Законодавчі ініціативи повинні створювати сприятливі умови для модернізації, зокрема через впровадження стимулюючих податкових пільг. Важливо розробити та переглянути екологічні нормативи, що сприятимуть поступовому переходу на НДТМ, при цьому держава повинна забезпечити підтримку підприємствам у виконанні цих нормативів.

Цей комплексний підхід дозволить не лише знизити екологічний вплив підприємств, але й підвищити їх конкурентоспроможність на світовому ринку, сприяючи сталому розвитку національної економіки.

Шляхи та способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми

Прийняття Програми є критично важливим кроком для сталого розвитку промисловості та зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище. Великі підприємства відіграють важливу роль в економіці країни, проте водночас є одними з головних джерел забруднення навколишнього природного середовища. Впровадження НДТМ дозволить знизити рівень викидів забруднюючих речовин, скоротити споживання ресурсів і підвищити ефективність виробничих процесів. Для досягнення цих цілей необхідно забезпечити підприємства необхідною фінансовою та законодавчою підтримкою.

Фінансова підтримка

Одним з основних викликів для підприємств є високі витрати на модернізацію та впровадження нових технологій. Тому надання фінансової підтримки має бути ключовим елементом державної програми. Фінансові інструменти можуть включати гранти або пільгові кредити для закупівлі нового обладнання, модернізації виробництва та впровадження енергоефективних рішень. Це допоможе підприємствам значно знизити вартість впровадження НДТМ та прискорити перехід на нові технології.

Гранти можуть бути спрямовані на підтримку підприємств, які прагнуть оновити свої виробничі лінії, що не відповідають європейським екологічним нормативам. Натомість, пільгові кредити допоможуть підприємствам фінансувати перехід на нові технології з відтермінованою виплатою, що дозволить їм поступово покращувати свої показники.

Крім того, варто розглянути можливість надання спеціальних субсидій для тих підприємств, які знижують рівень викидів забруднюючих речовин або

енергоспоживання через впровадження НДТМ. Це може стати стимулом для підприємств активно інвестувати в екологічні рішення, оскільки вони бачитимуть реальні економічні вигоди від зменшення витрат на енергоносії.

Законодавчі ініціативи

Важливим напрямом державної підтримки є законодавчі ініціативи, які стимулюватимуть підприємства до впровадження НДТМ.

Необхідно розробити та переглянути чинні екологічні нормативи, які сприятимуть впровадженню НДТМ у виробництво. Впровадження цих нормативів сприятиме зменшенню рівня забруднення навколишнього природного середовища та покращенню якості продукції, що виробляється в Україні.

Законодавчі зміни мають включати не лише жорсткі вимоги до підприємств, а й стимули для тих, хто активно впроваджує НДТМ. Наприклад, можливість отримання податкових пільг для підприємств, які досягають певних екологічних нормативів або знижують викиди небезпечних речовин.

Впровадження Програми принесе численні переваги як для захисту навколишнього природного середовища, так і для економіки країни. Завдяки фінансовій підтримці підприємства зможуть здійснити модернізацію своїх виробництв і знизити вплив на навколишнє природне середовище. Це, в свою чергу, зменшить кількість викидів в атмосферне повітря, покращить якість води та ґрунту, а також сприятиме загальному покращенню екологічної ситуації в країні.

Окрім екологічних вигод, Програма допоможе підприємствам стати конкурентоспроможними на міжнародному ринку. Впровадження НДТМ дозволить виробляти продукцію, яка відповідатиме міжнародним стандартам якості та екологічної безпеки. Це відкриє нові можливості для експорту та залучення інвестицій, що сприятиме розвитку національної економіки.

Таким чином, Програма є ключовим інструментом для забезпечення кращої екологічної політики та економічної стабільності в Україні.

Програма розрахована на 5 років, з можливістю продовження залежно від досягнутих результатів.

Очікувані результати виконання Програми, визначення її ефективності

Прийняття та впровадження Програми матиме значний вплив як на екологічну ситуацію в Україні, так і на розвиток її економіки та міжнародного

іміджу. Нижче наведено основні очікувані результати виконання Програми та критерії, за якими можна буде оцінювати її ефективність.

1. Зменшення техногенного навантаження за рахунок впровадження НДТМ

Одним із головних очікуваних результатів виконання Програми є суттєве зменшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище. Завдяки фінансовій підтримці підприємств для модернізації виробництва та впровадження НДТМ, можливо досягти значного скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, воду та ґрунт. Це також стосується зменшення обсягів утворення відходів та їх видалення.

Модернізація промисловості за допомогою НДТМ дозволить використовувати нові системи очищення викидів, зменшити рівень викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та допоможе боротися з такими проблемами, як забруднення водних ресурсів та деградація ґрунтів. Окрім того, застосування сучасних технологій у виробництві допоможе уникати використання застарілих методів, які спричиняють значне забруднення.

Критерії оцінки ефективності в цьому напрямі включатимуть моніторинг зменшення викидів небезпечних речовин в атмосферне повітря, зменшення обсягів утворення відходів та забруднення водних ресурсів. Такі показники можуть бути відслідковані за допомогою звітів та результатів перевірок контролюючого органу, що дозволить оцінити реальний вплив Програми на екологічну ситуацію в Україні.

2. Підвищення ефективності виробництва і зниження енергоємності продукції

Важливою метою Програми є підвищення ефективності виробництва на підприємствах через впровадження НДТМ, що дозволить зменшити витрати ресурсів, скоротити енерговитрати та знизити енергоємність продукції. Це стане можливим завдяки модернізації обладнання, запровадженню енергоефективних процесів та оптимізації виробничих потужностей відповідно до НДТМ.

Впровадження НДТМ дозволить підприємствам використовувати менше енергії для виробництва одиниці продукції, що зменшить їх виробничі витрати та підвищить конкурентоспроможність на ринку. Це особливо актуально в контексті зростання цін на енергоресурси та викликів, пов'язаних із забезпеченням енергетичної незалежності України.

Очікується, що зниження енергоємності виробництва також сприятиме зменшенню викидів парникових газів, що є важливою складовою боротьби зі зміною клімату. Крім того, підприємства зможуть досягти підвищення продуктивності та знизити собівартість виробництва, що позитивно вплине на їхню економічну стабільність.

Критерії ефективності включатимуть оцінку зниження енергоємності виробничих процесів, зменшення споживання енергоресурсів та підвищення продуктивності підприємств. Важливими показниками будуть дані про скорочення витрат енергії на одиницю продукції, що дасть змогу оцінити економічну вигоду від впровадження НДТМ.

3. Зростання кількості підприємств, які впровадили НДТМ

Впровадження НДТМ в рамках Програми також сприятиме зростанню кількості підприємств, що модернізують свої виробничі процеси, які спрямовані на запобігання, а в разі недосяжності – зменшення викидів та негативного впливу на навколишнє природне середовище. Очікується, що підприємства отримають фінансову підтримку для впровадження нових технологій, що сприятиме активній модернізації виробництва у різних секторах економіки.

Критерії ефективності цього напрямку включатимуть відслідковування кількості підприємств, що впровадили НДТМ. Це дозволить оцінити, наскільки успішно Програма сприяла економічному розвитку країни.

4. Покращення іміджу держави на міжнародному рівні як країни, що підтримує інновації та сталий розвиток

Виконання Програми матиме позитивний вплив не лише на внутрішній ринок, а й на міжнародний імідж України. Успішне впровадження європейських екологічних нормативів та підтримка інновацій у промисловості дозволить Україні продемонструвати свою прихильність до сталого розвитку та інноваційних рішень.

Це сприятиме покращенню репутації держави на світовій арені, залученню іноземних інвесторів та партнерів, а також відкриє нові можливості для експорту продукції, що відповідає міжнародним екологічним стандартам. Крім того, це сприятиме зміцненню позицій України в міжнародних організаціях, які підтримують сталий розвиток та боротьбу зі зміною клімату.

Критерії ефективності включатимуть міжнародне визнання зусиль України у сфері екологічної модернізації, відображення позитивних змін у звітах міжнародних організацій, а також зростання кількості іноземних інвестицій у галузі екологічних та інноваційних технологій.

Очікувані результати виконання Програми включають значне зменшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище, підвищення ефективності виробництва, зростання кількості модернізованих підприємств та покращення міжнародного іміджу України. Програма сприятиме не лише покращенню екологічної ситуації в країні, але й забезпечить економічні вигоди, сприятиме розвитку нових технологій. Важливим аспектом буде систематичний

моніторинг та оцінка результатів для вчасного коригування і досягнення поставлених цілей.

Оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання Програми

Виконання Програми вимагає залучення ресурсів з різних джерел. Для успішної реалізації цієї програми необхідні фінансові, матеріально-технічні та трудові ресурси, які будуть надані з різних рівнів державного управління, міжнародних організацій та приватного сектора. Нижче представлена детальна оцінка ресурсів за основними напрямками.

1. Державний бюджет

Фінансування з державного бюджету є основним джерелом ресурсів для реалізації Програми. Держава повинна виділити достатньо коштів для забезпечення фінансової підтримки підприємств, які потребують модернізації виробництва для впровадження НДТМ. Це можуть бути:

- гранти та субсидії для підприємств, що переходять на НДТМ;
- пільгові кредити для фінансування закупівлі нового обладнання.

Очікується, що фінансування з державного бюджету становитиме частку загальних витрат на реалізацію Програми, оскільки воно є критично важливим для запуску системних змін у промисловому секторі.

2. Міжнародні гранти та фінансові програми

Міжнародні гранти та фінансові програми є важливим додатковим джерелом фінансування для виконання Програми. Україна вже має доступ до багатьох міжнародних екологічних ініціатив та програм фінансової допомоги, таких як програми Європейського Союзу, ООН та Світового банку. Ці організації можуть надати фінансування для наступних напрямків:

- підтримка інноваційних екологічних проєктів;
- фінансування досліджень та розробок у галузі енергозбереження та екологічної безпеки;
- інвестування у розвиток «зелених» технологій.

Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями забезпечить додаткові можливості для впровадження НДТМ на практиці та підвищить обсяги іноземних інвестицій.

3. Приватні інвестиції

Програма повинна стимулювати приватні інвестиції у модернізацію підприємств та впровадження НДТМ. Необхідно створити сприятливі умови для залучення приватних інвесторів шляхом надання податкових пільг, спрощення процедур ліцензування та реєстрації, а також стимулювання державного-приватного партнерства.

Приватні інвестори можуть брати участь у:
фінансуванні проектів з модернізації виробничих потужностей;
інвестуванні в технології, що спрямовані на запобігання, а в разі
недосяжності - зменшення викидів та негативного впливу на навколишнє
природне середовище;
розвитку інфраструктури для використання відновлюваних джерел енергії.

Залучення приватного капіталу є важливим кроком для прискорення
темтів модернізації промислових підприємств. Програма повинна включати
механізми захисту інвестицій та забезпечення прибутковості проектів, що
сприятиме залученню приватного сектору.

Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми, визначається з
урахуванням можливостей державного та місцевих бюджетів на відповідний
рік під час формування їх показників.

Детальний обсяг матеріально-технічних і трудових ресурсів
визначатиметься під час розроблення відповідних завдань і заходів Програми та
плану заходів до неї.

Передбачається також розробка системи моніторингу та оцінки
ефективності Програми. Вона буде спрямована на забезпечення прозорості та
результативності реалізації екологічних ініціатив. Вона включає регулярне
звітування, що дозволяє відстежувати виконання завдань на кожному етапі.
Аудит витрат контролює ефективне використання фінансових ресурсів,
запобігаючи зловживанням. Оцінка впливу на екологічні та економічні
показники є ключовим елементом, оскільки дозволяє аналізувати досягнення
поставлених цілей щодо покращення стану навколишнього природного
середовища та впливу на економіку. Така система забезпечує своєчасну
корекцію дій і підвищує відповідальність за реалізацію Програми.

Ця Програма стане важливим кроком на шляху до сталого розвитку
економіки та підвищення конкурентоспроможності підприємств, що дозволить
ефективно інтегрувати НДТМ у виробничий процес.
